

СТЫЛІСТЫКА
ЯК ЛЁСАВЫЗНАЧАЛЬНАЯ КАТЭГОРЫЯ...
(да 100-годзя з дня нараджэння
прафесара Міхася Цікоцкага)

Медыятэка імя М. Я. Цікоцкага факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта час ад часу напаўняецца ўрачыстымі словамі, прэзентацыямі, спевамі і нават класічнымі танцамі. Акадэмічную цішыню бібліятэкі дазваляецца парушаць толькі ў выключных выпадках. Калі ўшаноўваюць выбітных журфракаўцаў. Так, у мінулым годзе ў ёй славілі прафесара Алега Георгіевіча Слуку, прафесара Таццяну Мікалаеўну Дасаеву. Гэты год пачаўся з ушаноўвання легендарнай постаці факультэта журналістыкі – Аляксандра Канстанцінавіча Свораба, які адзначыў 75-гадовы юбілей і 50-годдзе працы ва ўніверсітэце. Прайсці праз гэтую залу ўганароўваюцца людзі, блізкія па духу і памкненнях Міхасю Яўгенавічу Цікоцкаму, заслужанаму работніку адукацыі Рэспублікі Беларусь, доктару філалагічных навук, прафесару, заснавальніку беларускай стылістыкі, ветэрану Вялікай Айчыннай...

Ціха гучыць фартэпіяна, клавішы якога краналі рукі не толькі Міхася Яўгенавіча, але і Яўгена Карлавіча – слыннага беларускага кампазітара, народнага артыста СССР. І здаецца, што гісторыя і сучаснасць сышліся, каб няўлоўнай знічкай сагрэць душы і сэрцы прысутных, наталіць родным словам, песняй і музыкай. І вядуць свой патаемны рэй акварэлі Міхася Цікоцкага, у вір якога трапляе кожны, хто ў іх углядаецца і пазнае свае родныя мясціны і сваю... Беларусь.

Рашэннем савета Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта медыятэка – жамчужына мультымедыйнай бібліятэкі – з 2012 года носіць імя прафесара М. Я. Цікоцкага. У ёй рэалізавана канцэпцыя бібліятэкі адкрытай прасторы, г. зн. даецца свабодны доступ да інфармацыі на розных носбітах. Пра такую бібліятэку марыў Міхась Яўгенавіч – заўсёдны наведвальнік былой бібліятэкі і адданы яе чыгач.

Плеяда баларускіх філолагаў ХХ ст. заклала годны падмурак для развіцця айчыннага і славянскага мовазнаўства. Служачы навуцы, дбаючы пра роднае слова, вучоныя перадалі пакаленню сучасных лінгвістаў спадчыну, якая патрабуе сэнна адмысловай працы, удумлівых крокаў па развіцці дасягнутага. Адным з класікаў беларускага мовазнаўства з’яўляецца доктар філалагічных навук, прафесар, заслужаны работнік

адуканні Рэспублікі Беларусь, заслужаны журналіст Рэспублікі Беларусь Міхась Яўгенавіч Цікоцкі. Пра выдатнага стыліста Цікоцкага калегі, вучні, журналісты гаварылі і гавораць з асаблівай цеплынёй і гонарам: «Без усялякай рысоўкі і перабольшання прызнаюся: я мераў свой рост па Цікоцкаму. Але гэткай, як у яго, інтэлектуальнай глыбіні не дамогся. Ён для нас – прызнаны лідар, узор інтэлігентнасці» (Барыс Стральцоў); «Міхаіл Яўгенавіч – даследчык дапытлівы, уважлівы да галоўнага ў нашай журналісцкай працы – багацця зместу і культуры слова. Ён сам чалавек шырока адукаваны і інтэлігентны ў лепшым сэнсе гэтага слова. Я не памятаю, каб ён сказаў каму-небудзь са сваіх калег грубае слова, абразіў каго ці аказаўся няўважлівым» (Ефрасіння Бондарова). Існасць Міхася Яўгенавіча Цікоцкага перадае прафесар Іван Сачанка: «Ён мне многім нагадвае святара, таго святара, які спаўна аддае сваё жыццё Богу. Для Міхаіла Яўгенавіча, можна сказаць, наша роднае слова стала сэнсам усяго жыцця, імкненняў».

Невычэрпная моц жыцця, натхненне, спагадлівае сэрца і сяброўскае стаўленне да людзей, дасведчанасць і высакародная інтэлігентнасць сышліся ў асобе Міхася Цікоцкага – арыстакрата па навуковым духу і вытанчанага ў філалагічным гусце стыліста. Імя беларускага вучонага непарыўна звязана з гісторыяй роднай Беларусі. Асаблівы клопат М. Цікоцкага – родная мова. З болем і нават адчаем Міхась Яўгенавіч гаварыў пра выпадкі абьякавага стаўлення да яе, духоўнай занядбанасці і недалёкасці ва ўсведамленні, што значыць тытульная мова народа. Здаралася так, што сучаснікі здзіўляліся ўзрушэннямі прафесара. Маўляў, як «выхадзец з такой вядомай, славутай сям’і мог з’яднацца ў адзіным моцным ланцугу з родным словам!». Адказ на гэтае пытанне, відаць, можна знайсці ў творчасці бацькі – народнага артыста БССР Яўгена Карлавіча Цікоцкага – аднаго з заснавальнікаў беларускіх оперы і сімфоніі, чые творы, напісаныя ў класічнай і рамантычнай манерах, маюць моцны ўплыў народных матываў. Сыну ж наканавана было стаць заснавальнікам айчынай стылістыкі – навукі, вызначальнай у мовазнаўстве XX ст.

Цікоцкі М. Я. нарадзіўся 20 лютага 1922 г. у Бабруйску. У 1933 г. сям’я пераехала ў Мінск, дзе ў 1941 г. Міхась Яўгенавіч закончыў сярэдняю школу. Да 1943 г. знаходзіўся на часова акупаванай тэрыторыі, а затым перапраўлены партызанамі на самалёце ў Маскву. Увосень 1943 г. малады Цікоцкі ў складзе супрацьтанкавага знішчальнага батальёна пайшоў на фронт, ваяваў на 1-м, 2-м і 3-м Беларускіх франтах. Летам

1944 г. пад Кобрынам быў паранены. Узнагароджаны ордэнам Айчынай вайны I ступені, двума медалямі «За адвагу».

Пасля дэмабілізацыі ў 1946 г. М. Я. Цікоцкі паступіў на аддзяленне журналістыкі БДУ імя У. І. Леніна. Выбар прафесіі журналіста для Міхася Яўгенавіча стаў не выпадковым. Па ўспамінах, у знакамітага бацькі было моцнае захапленне: сабраць калекцыю нумароў усіх газет, што выдаваліся ў Савецкім Саюзе, ад цэнтральных да нізавых – шматтыражак. Такая ўвага да друку не магла не адбіцца на лёсе Міхася Яўгенавіча. Трэба прыгадаць, што і Яўген Карлавіч меў літаратурныя здольнасці.

З творчым запалам журналіст Міхась Цікоцкі працаваў у рэдакцыях газет «Савецкі селянін» і «Калгасная праўда», у часопісе «Вожык». Адначасова вучыўся ў завочнай аспірантуры пры кафедры тэорыі і практыкі савецкай журналістыкі, а праз тры гады паспяхова абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму «Публіцыстыка Якуба Коласа».

Асаблівае адчуванне беларускага слова, яго мілагучнасці, нюанснага зместавага напаўнення вяртаюць вучонага ва ўніверсітэт. З 1953 г. М. Я. Цікоцкі працуе на факультэце журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта спачатку ў якасці выкладчыка, дацэнта кафедры тэорыі і практыкі савецкага друку, а з 1965 г. і яе загадчыка. Але ж Міхась Яўгенавіч у навуковым пошуку знаходзіць для сябе свой прырытэт – стылістыку, якой прысягае на ўсё жыццё. М. Я. Цікоцкі ў кастрычніку 1969 г. засноўвае кафедру стылістыкі і літаратурнага рэдагавання, якой кіруе дваццаць гадоў.

У 1972 г. М. Я. Цікоцкі абараняе доктарскую дысертацыю на тэму «Праблемы публіцыстычнага стылю», а праз год атрымлівае вучонае званне прафесара. Трэба сказаць, што абраная вучоным навука ў той час набыла асаблівую прывабнасць, якая прарасла буйным зернем навуковага пошуку і замацавалася ў набытках XX ст. Удаля спалучыўшы веды ў галіне журналістыкі і мовазнаўства, малады Цікоцкі пранікнёна даследуе паэтыку журналісцкага слова. Даказвае, пераконвае, дыскусуе і дамагаецца прызнання за публіцыстычным словам эстэтычнай вартасці.

Падклапатлівым і дбайным вокам даследчыка пачала фарміравацца стылістыка публіцыстычных жанраў – сімбіёз філалагічнай навукі, у якой арганічна спалучыліся набыткі лінгвістыкі, літаратуразнаўства і журналістыкі. Сімвалічна, што аўтарам «Стылістыкі публі-

цыстычных жанраў» стаў прафесар М. Цікоцкі, якая і па сёння застаецца адзінай у сваім родзе і якую, нягледзячы на мову напісання, вывучалі ў свой час нават у Маскоўскім дзяржаўным універсітэце.

Фарміруецца новы навуковы напрамак – стылістыка тэксту. І зноў прафесар М. Цікоцкі стаў першым на Беларусі: выдаў падручнік «Стылістыка тэксту», у якім увасобіў мару любога стыліста – з’яднаць у адно цэлае элементныя складнікі тэксту праз асобу яго стваральніка.

Рупліва назапашанае прафесар Цікоцкі перадаваў спадчыннікам – студэнтам, аспірантам, калегам, усім тым, хто хацеў яго пачуць і адчуць гаючую сілу роднага слова...

В. І. ІЎЧАНКАЎ,
загадчык кафедры медыялінгвістыкі і рэдагавання,
доктар філалагічных навук, прафесар